

Examination of Literacy Skills Added to the 2018 Social Studies Curriculum

¹Merve Arslan

Abstract:

Literacy is expressed as acquiring knowledge about a certain subject and concept, making sense of this information and assimilating it in the life process. As a result of the development of the age, different types of literacy emerged. The purpose of this study is to examine the literacy skills added to the 2018 Social Studies Curriculum on an achievement basis and to determine to what extent they are included in the objectives when the specific objectives of the program are examined. The research was prepared by document analysis within the scope of qualitative research method. According to the findings of the research; Each literacies are located at different grade levels and in different learning areas. The frequency of skills being included in achievements is hierarchically financial, environmental, political, law, map, digital and media. These literacies are included in a total of 23 achievements in the Social Studies Curriculum. Additionally, it was observed that the distribution of literacy in achievements was unbalanced and it was suggested that this should be corrected.

Keywords: Social Studies Curriculum, Media, Literacy and Literacy Skills.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Eklenen Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi

Öz:

Okuryazarlık, belirli bir konu ve kavrama ilişkin bilgi edinerek bu bilgileri yaşamsal süreci içerisinde anlamlandırma, özümseme olarak ifade edilmektedir. Çağın gelişmesi sonucunda da farklı okuryazarlık türleri ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın amacı da 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na eklenen okuryazarlık becerilerinin kazanım bazlı incelenmesi ve programın özel amaçları incelendiğinde amaçlarda ne denli yer aldığını saptamaktır. Araştırma, nitel araştırma yöntemi kapsamında doküman analizi ile hazırlanmıştır. Araştırmadaki bulgulara göre; her okuryazarlıklar farklı sınıf düzeylerinde, farklı öğrenme alanlarında yer

¹ Corresponding Author: Yüksek Lisans Öğrencisi, Sinop Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD mervearslan5771@gmail.com

almaktadır. Becerilerin kazanımlarda yer alma sıklığı hiyerarşik olarak finansal, çevre, politik, hukuk, harita, dijital ve medyadır. Bu okuryazarlıklar Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisinde toplamda 23 kazanımda yer almaktadır. Ayrıca okuryazarlıkların kazanımlardaki dağılımının dengesiz olduğu gözlenmiş ve bunun düzeltilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Medya, Okuryazarlık ve Okuryazarlık Becerileri.

Article History

Article arrival: 22 March 2024

Accept: 12 May.2024

Publish: 30.05.2024

Article type: Research article

Article language: Turkish

Citation: Arslan, M, (2024). 2018 Sosyal bilgiler öğretim programına eklenen okuryazarlık becerilerinin incelenmesi *Journal of Educational Studies (J-EDUCAT)*. 2(1), pp.113-140.

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Eklenen Okuryazarlık Becerilerinin İncelenmesi

Giriş

Sosyal Bilgiler, öğrencilerin değişen ve sürekli gelişen dünya düzeninde, hayatlarında gerekli olan bilgi, beceri, değer ve tutumlarını geliştirmek için içeriğini temelde sosyal ve beşeri bilimlerden alan ve bunun yanında yeri geldiğinde insana dair her türlü disiplin ve çalışma alanından da yararlanma yoluna giden bir derstir (Öztürk, 2015).

Sosyal Bilgiler dersi disiplinler arası bir ders olduğu için öğrencilere çağı tanıtarak, çağa uyum sağlamasına ve toplumsal kişilik kazanmasına önem vermektedir. Toplumsal kişiliğin sağlanması için iyi bir vatandaş olmak önemli bir özelliktir. İyi bir vatandaş görev ve sorumluluklarını bilen ve çevresindeki olaylara karşı bilinçli olan kişidir (Sözer, 2008). Bu bilincin sağlanması için de okuryazarlık becerisine sahip olmak gerekmektedir.

Türk Dil Kurumu'nda okuryazarlık, okuryazar olma durumu anlamına gelmektedir (TDK, 2023). Ancak okuryazar sadece okuma ve yazma bilen, temel veya daha üst seviyede eğitim alma anlamına gelmemektedir. Aslında okuryazarlık kavramı anlamlandırmaya

dayalıdır (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010).

21. yüzyılda okuryazarlık yeni bir boyut kazanmış, sembolleri ve olayları anlamlandırmayı da içerisine eklemiştir. Çünkü artık okuma ve yazma bilmek çağımıza ayak uydurabilmek için yeterli değildir. Hayatın her alanında bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma, yönetme ve değerlendirme gibi beceriler bireyler tarafından edinilmesi gerektiğini göstermektedir (Gelen, 2017).

Bireyin yaşamında karşılaştığı olayları ve toplumsal ilişkileri anlamlandırması Sosyal Bilgiler dersinin kapsamına girmektedir. Bu bağlamda, Sosyal Bilgiler dersinde bireyin yakın ve uzak çevresinde meydana gelen olayları anlaması ve topluma uyum sağlaması için öğrencilere okuryazarlık becerileri kazandırılmalıdır (Sağlamgöncü, 2023).

Baildon ve Damico 2016, Sosyal Bilgiler dersinde yeni okuryazarlıkların geliştirilmesi için bu becerilere müfredatta daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Pala, 2022). 2018 yılında da Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na çağın gereği olarak görülen ve öğrencilere kazandırılması istenilen temel beceriler olarak politik okuryazarlık, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, çevre okuryazarlığı, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı becerileri eklenmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018). Böylelikle Sosyal Bilgiler Öğretim Programı çağın getirilerini dikkate alarak daha da zenginleştirilmiştir. Bu çalışmanın amacı da programa eklenen okuryazarlık becerilerinin programda ne kadar ve nasıl yer aldığını saptamaktır.

Çalışmanın Problem Durumu ve Amacı

Bu çalışmanın amacı, 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na eklenen okuryazarlık becerilerinin kazanım bazlı incelenmesidir. Yapılan literatür taramasında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın içerisinde yer alan okuryazarlıkların genelde tek tek ele alındığı, toplu

olarak yapılan okuryazarlık incelemelerinin ise kısıtlı sayıda ve ayrıntısız olduğu görülmüştür.

Bu nedenle araştırmanın alt amaçları şunlardır;

1. Programa eklenen okuryazarlık becerilerinin hiyerarşik dağılımını nasıldır?
2. Programdaki özel amaçlar hangi okuryazarlık becerileri ele almaktadır?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın deseni, verilerin toplanma araçları, verilerin toplanması ve veri analiz süreçleri açıklanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi ve Deseni

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırma durum çalışması desenindedir. Durum çalışması ise, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan ve durumları çeşitli ve derinlemesine inceleyen görgül bir araştırma desendir (Yin, 1984, akt; Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmanın verileri Sosyal Bilgiler Öğretim Programı esas alınarak toplanmıştır. Programda öğrencilere kazandırılması amaçlanan beceriler kısmında yer alan okuryazarlık becerileri; politik okuryazarlık, çevre okuryazarlığı, finansal okuryazarlık, hukuk okuryazarlığı, harita okuryazarlığı, dijital okuryazarlık ve medya okuryazarlığıdır. Bu okuryazarlıklar araştırılırken kazanım açıklamalarından yararlanılmış, kazanımlar seçilirken doğrudan bağlantılı olan kazanımlar tablolara eklenmiştir.

Nitel veri analizi; verilerin toplanması, verilerin azaltılması, verilerin gösterilmesi, sonuç

çıkarma ve doğrulama olarak üç aşamalıdır (Miles ve Huberman 1994, akt; Kırıl, 2020).

Verilerin toplanmasında, araştırılması planlanan becerilerle ilgili çeşitli bilgilerin yer aldığı yazılı materyallerin analizini kapsayan doküman analizinden yararlanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Doküman analizi, basılı ve elektronik materyalleri gözden geçirmek veya değerlendirmek için kullanılan sistematik bir yöntemdir (Bowen, 2009, akt; Altay, 2020).

Bulgular

Bu bölümde 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan okuryazarlıkların tanımı, kazanımlarda ve özel amaçlardaki durumu yer almaktadır.

Finansal Okuryazarlık

Günümüzde sosyal bilimlerin önemli bir parçası olan ve toplumsal yaşamda oldukça etkin bir rolü olan ekonomi bilimine ait temel kavramları bilme ve bu bilgiyi bireysel finansal yaşam içerisinde işlevsel bir beceriye dönüştürme üzerine kurulu olan finansal okuryazarlık önemli okuryazarlık becerilerinden biridir (Adalar, 2019). Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü'ne (*Organisation for Economic Co-operation and Development-OECD*) göre finansal okuryazarlık, finansal ürünler ve kavramlar hakkında finansal tüketicilerin bilgilendirilmesini veya finansal risk ve çeşitli alternatifler arasında tercih yapabilecek farkındalığa sahip olmasını temin ederek finansal refahını artırma sürecidir (OECD, 2005, akt; Altan ve Biçer, 2016). Bu doğrultuda finansal okuryazarlıkla ilgili bilgileri kavrama, finansal beceriler ve bunları uygulama eğilimi finansal okuryazarlığın temel öğeleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Güvenç, 2017). Finansal okuryazarlık Sosyal Bilgiler Öğretim Programının özel amaçlarında² ve kazanımlarında yerini almıştır (Tablo 1).

² "Amaç 8: Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde milli ekonominin yerini kavramalarıdır" (Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı, 2018, Amaç 8).

Tablo 1

SBÖP’te Yer Alan Finansal Okuryazarlığı Becerisi İle Doğrudan Bağlantılı Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
4.sınıf	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	<p>4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.</p> <p>Kaynakların sınırlılığı, fayda ve maliyet dengesi göz önüne alınacaktır. İstek ve ihtiyaçların birbirinden farklı olduğu vurgulanır.</p> <p>4.5.2. Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanıır.</p> <p>Gelir, gider, bütçe, üretim, dağıtım, tüketim ve meslek gibi kavramları kullanarak öğrencinin yakın çevresindeki ekonomik faaliyetleri gözlemlemesi ve raporlaştırması sağlanır.</p> <p>4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.</p> <p>4.5.4. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.</p> <p>Öğrencinin ailesi ile beraber örnek bir bütçe miktarı üzerinden gelir gider tablosu oluşturması sağlanır. Yöresel ve sosyo-ekonomik şartlar ile ailelerin gelir düzeyleri dikkate alınır.</p> <p>4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır. Sahip olduğu kaynakları bilinçli kullanarak tasarrufta bulunması gerektiği vurgulanır.</p>
		<p>5.5.1. Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.</p> <p>Ekonomik faaliyetlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir.</p> <p>5.5.2. Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıır.</p> <p>5.5.3. Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.</p>

5.sınıf	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	<p>Ekonomik faaliyetlerin nüfus, yerleşme, eğitim ve kültür üzerindeki etkileri üzerinde durulur.</p> <p>5.5.4. Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.</p> <p>5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.</p> <p>Farklı alanlarda yeni fikirler geliştiren başarılı girişimcilerin çalışmalarından örnekler verilerek öğrenciler yeni fikirler üretmeye teşvik edilir. Değişen toplumsal ilgi ve ihtiyaçlar araştırılarak bunları karşılamaya yönelik yenilikçi fikirler geliştirilir.</p> <p>5.5.6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.</p>
	Küresel Bağlantılar	<p>5.7.1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır. Tarım, sanayi, turizm, ulaşım, eğitim, kültür endüstrisi gibi ekonomik faaliyet alanlarından uygun olanlara değinilir.</p> <p>5.7.2. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.</p>
6.sınıf	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	<p>6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.</p> <p>Kaynakların ülke ekonomisindeki yeri ve önemi tartışılır.</p> <p>6.5.3. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.</p> <p>6.5.4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.</p> <p>6.5.5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.</p> <p>6.5.6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.</p>

	Küresel Bağlantılar	6.7.2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder. Konu kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından ele alınır.
Toplam	2	19

Tablo 1'e göre sadece 7.sınıf düzeyinde harita okuryazarlığı becerisine yer verilmemiştir. Sınıf bazında incelendiğinde 4.sınıfta 5 kazanım, 5.sınıfta 8 kazanım, 6.sınıfta ise 6 kazanım finansal okuryazarlığına ayrılmıştır.

Öğrenme alanları incelendiğinde ise 'Üretim, Dağıtım ve Tüketim' öğrenme alanında 16 kazanım ve 'Küresel Bağlantılar' öğrenme alanında 3 kazanıma yer verilmiştir. Tablodan da anlaşıldığı üzere finansal okuryazarlığa en çok 'Üretim, Dağıtım ve Tüketim' öğrenme alanında yer verilmiştir.

Çevre Okuryazarlığı

Çevre okuryazarlığı kavramını ilk defa 1968 yılında Roth kullanmıştır. Çevre okuryazarlığını; çevrenin korunması ve iyileştirilmesi için uygun eylemlerin gerçekleştirilmesi süreci olarak ifade ederken; çevre eğitiminin amacını ise sorumluluk sahibi ve üretken vatandaşlar yetiştirmek olarak tanımlamıştır (Roth, 1992, akt; Kışoğlu, 2009).

Çevre okuryazarlığı becerisi farklı disiplinlerin çalışma alanlarına giren bilgi, beceri, tutum ve değerleri içermesinden dolayı bu becerinin disiplinler arası bir yapısı vardır. (Roth, 1968, akt; Büken ve Katılmış, 2022). Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersinin coğrafya öğretimini temel alan kazanımlarda yer almaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2020). Çevre okuryazarlığının gerektirdiği bilgi, beceri ve değerlere sahip; çevre sorunlarının çözümünde rol oynayabilecek bireyler yetiştirme hedefi de sosyal bilgiler dersinin okullarda verilme amaçları arasındadır. Çevre

okuryazarlığı, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın özel amaçlarında³ ve kazanımlarında yerini almıştır. (Tablo2)

Tablo 2

SBÖP'te Yer Alan Çevre Okuryazarlığı Becerisi İle Doğrudan Bağlantılı Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
4.sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	<p>4.3.3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder. Öğrencilerin yakın çevrelerini tüm unsurlarıyla birlikte tanımaları sağlanır.</p> <p>4.3.4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır. Gözlem yapma süresi, farklı hava olaylarının gözlemlenmesine imkân verecek şekilde belirlenir. Ayrıca hava olaylarını aktarırken grafik okuma ve oluşturma becerileri üzerinde durulur.</p> <p>4.3.5. Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur. Türkiye'nin Siyasi ve Fiziki Haritası öğrencilerle birlikte incelenir. Bu kazanım işlenirken şiir, hikâye, destan gibi edebi ürünlerden yararlanılır.</p> <p>4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar. Öğrencinin yaşadığı çevrede karşılaşma olasılığı olan doğal afetlere öncelik verilir. Deprem çantası hazırlığı konusuna değinilir.</p>
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	<p>4.4.2. Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımını karşılaştırır.</p> <p>Teknolojinin hayatımızda ve çevremizde meydana getirdiği olumlu ve olumsuz etkilerine dikkat çekilir.</p> <p>4.4.5. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.</p>

³ Özel Amaç 5: Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri, (Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı, 2018, Amaç 5).

		Teknolojik ürünler için hazırlanan kullanım kılavuzlarına dikkat çekilir.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır. Sahip olduğu kaynakları bilinçli kullanarak tasarrufta bulunması gerektiği vurgulanır.
5.sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	<p>5.3.1. Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.</p> <p>Harita çizilirken belirli oranlarda küçültme yapıldığına değinilir. Ölçek türlerine ve hesaplamalarına girilmez. Fiziki haritada yer alan temel unsurlar ve bu unsurların anlamları üzerinde durulur.</p> <p>5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.</p> <p>5.3.3. Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.</p> <p>Yaşadığı yer ve çevresinin bitki örtüsü detaya girilmeden ele alınır. Nüfusun dağılışına etki eden faktörler üzerinde durulur. İnsanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterilir.</p> <p>5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.</p> <p>5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar</p>
6.sınıf		<p>6.3.2. Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler. Türkiye'nin yer şekillerine, iklim özelliklerine ve bitki örtüsüne dair haritalar kullanılır.</p> <p>6.3.3. Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir. Türkiye'nin nüfus dağılışı, ekonomik faaliyetleri, yer altı ve yer üstü kaynaklarına dair haritalar verilir.</p>

	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	6.3.4. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur. İnsanların yaşantılarına dair bilgi ve verilerden hareketle Akdeniz iklimi, kutup iklimi, muson iklimi ve ekvatorial iklim üzerine çıkarımda bulunulur.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder. Yenilenebilir ve yenilenemeyen kaynakların önemi vurgulanır.
7.sınıf	Küresel Bağlantılar	7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir. Küresel iklim değişimi, doğal afetler, açlık, terör ve göç konuları ele alınacaktır.
Toplam	4	17

Tablo 2'ye göre her sınıf düzeyinde çevre okuryazarlığı becerisinin yer aldığı görülmektedir. Sınıf bazında incelendiğinde 4.sınıfta 7 kazanım, 5.sınıfta 5 kazanım, 6.sınıfta 4 kazanım ve 7.sınıfta 1 kazanım çevre okuryazarlığına ayrılmıştır.

Öğrenme alanları incelendiğinde ise 'İnsanlar, Yerler ve Çevreler' öğrenme alanında 12 kazanım, 'Bilim, Teknoloji ve Toplum' öğrenme alanında 2 kazanım, 'Üretim, Dağıtım ve Tüketim' öğrenme alanında 2 kazanım ve 'Küresel Bağlantılar' öğrenme alanında 1 kazanıma yer verilmiştir. Tablodan da anlaşıldığı üzere çevre okuryazarlığı en çok 'İnsanlar, Yerler ve Çevreler' öğrenme alanında yer almaktadır.

Politik Okuryazarlık

Politik okuryazarlık; öğrencilerin bilgi, beceri ve değerler aracılığıyla kamusal yaşamda kendilerinin nasıl etkili olabileceklerini öğrenmeleridir. Kamusal yaşam terimi ise günün temel ekonomik ve sosyal sorunlarıyla ilgili çatışma, çözme ve karar almaya ilişkin gerçekçi bilgi ve hazırlığı içermek anlamına gelmektedir (Advisory Group on Citizenship, 1998, akt; Kuş, 2019).

Politik okuryazarlık, bireyin siyasal sistemi anlamasını kolaylaştırmasını ve siyasal

bilgileri özümsemekten ziyade gerekli araçları, siyasi süreçteki bağlantıları anlamasını içerir. Kararların nasıl alındığını, kaynakların nasıl temin edildiğini ve sorunların nasıl çözüldüğünü bilen kişi politik okuryazardır (Dönmez ve Faiz, 2018). Politik okuryazarlık, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın özel amaçlarında ve kazanımlarında⁴ yerini almıştır. (Tablo3)

Tablo 3

SBÖP'te Yer Alan Politik Okuryazarlığı Becerisi İle Doğrudan Bağlantılı Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
4.sınıf	Etkin Vatandaşlık	4.6.4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar. Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı ile ulusal egemenlik ilişkilendirilir. Bir birey olarak ülkesinin bağımsızlığı için üstlenebileceği rollere örnekler verir. 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü'nün bireysel özgürlüğü ve ülkesinin bağımsızlığına katkısı üzerinde durulur.
5.sınıf		5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir. Günlük yaşantısında karşılaştığı kurumlar ele alınarak bu kurumların yurttaşların haklarını koruma ve geliştirme, vatandaşlara çeşitli hizmetler sunma ve onların ihtiyaçları ile güvenliklerini sağlamaya yönelik sorumlulukları olduğu vurgulanır. Çevresindeki kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin araştırılması sağlanır. Kazanım kapsamında e-devlet portalı ve bu portal üzerinden sağlanan hizmetlere değinilir. 5.6.2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar. Yönetim birimlerinde görev yapan birey ve kurumların

⁴ Amaç1: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri. (Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı, 2018, Amaç 1).

	Etkin Vatandaşlık	<p>görevlerini yerine getirirken çeşitli kararlar aldıkları ve bu bağlamda karar verme becerilerini kullandıkları belirtilir.</p> <p>5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar. Temel haklardan katılım ve düşünce özgürlüğü hakkı üzerinde durulur.</p> <p>5.6.4. Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklâl Marşına değer verir.</p>
6.sınıf	Etkin Vatandaşlık	<p>6.6.1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.</p> <p>6.6.2. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar. Kuvvetler ayrılığı ilkesi ile yasama, yürütme ve yargı güçlerinin her birinin kendine has yetki ve sorumluluklarının olduğu üzerinde durulur.</p> <p>6.6.3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.</p> <p>Konu siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ve bireyler (kamuoyu) kapsamında ele alınır.</p> <p>6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar. Kazanımın işlenmesi sırasında 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü ele alınır.</p> <p>6.6.5. Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.</p> <p>6.6.6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.</p> <p>Pozitif ayrımcılık, ekonomik, siyasal ve toplumsal temsil gibi olumlu, kadına şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi olumsuz konular üzerinde durulur.</p>
		<p>7.6.1. Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar. Demokratik değerlere ve demokrasi uygulamalarına tarihimizden örnekler verilir.</p>

7.sınıf	Etkin Vatandaşlık	<p>7.6.2. Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar. TBMM'nin açılması, Cumhuriyet'in ilanı ve çok partili hayata geçiş denemeleri kısaca ele alınır.</p> <p>7.6.3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir.</p> <p>7.6.4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.</p> <p>Demokratik toplumlardaki antidemokratik uygulamalarla ilgili güncel sorunlar üzerinde durulacaktır. Aile, okul ve toplumdaki demokratik uygulamalar üzerinde durulur.</p>
Toplam	1	15

Tablo 3'e göre her sınıf düzeyinde politik okuryazarlığı becerisine yer verilmiştir. Sınıf bazında incelendiğinde 4.sınıfta 1 kazanım, 5.sınıfta 4 kazanım, 6.sınıfta 6 kazanım ve 7.sınıfta 4 kazanım politik okuryazarlığına ayrılmıştır.

Öğrenme alanları incelendiğinde ise her sınıf düzeyinde sadece 'Etkin Vatandaşlık' öğrenme alanının yer aldığı görülmüştür.

Hukuk Okuryazarlığı

Toplumda yaşayan her birey hukuk kurallarını bilmek ve öğrenmekle yükümlüdür. Bu durum vatandaş olmanın tabii bir sonucudur. Hukuka ilişkin temel bilgi ve kavramları bilmek, bunları hayatına uygulamak ise hukuk okuryazarlık becerisiyle mümkün olabilmektedir (Çetin, 2022).

Hukuk okuryazarlığı, 'Yasaların değişim için sunduğu kısıtlamaları, olasılıkları bilmeyi, ayrıca kişinin toplumu kendisi ve başkaları için geliştirmek adına hukuk araçlarını ve tekniklerini kullanabilme yeteneğine sahip olma' olarak tanımlanmaktadır (Zariski, 2014, akt; Haçat, 2019). American Bar Association (1989) ise hukuk okuryazarlık terimini yasanın özünü, yasal süreci ve

mevcut yasal kaynaklar hakkında eleştirel değerlendirmeler yapma ve hukuk sistemini etkin bir şekilde kullanarak yasal sistemi iyileştirme stratejilerini ifade etme becerisi olarak tanımlamıştır (Kara ve Tangülü, 2021). Tanımı yapılan hukuk okuryazarlığı, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın özel amaçlarında⁵ ve kazanımlarında yerini almıştır (Tablo 4).

Tablo 4

SBÖP'te Yer Alan Hukuk Okuryazarlığı Becerisi İle Doğrudan Bağlantılı Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
4.sınıf	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.
	Etkin Vatandaşlık	4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmedeki maddeler ele alınır.
5.sınıf	Birey ve Toplum	5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır. Aile, akraba, arkadaş grubu, spor takımı, resim, müzik kulübü gibi sosyalleşmeye katkıda bulunan gruplar ve okul gibi kurumlar ele alınır. Görev ve sorumlulukları yerine getirirken planlı çalışmanın önemi üzerinde durulur. Kişisel zamanını planlarken oyun oynama, ders çalışma, kitap okuma, uyuma, aile ve arkadaşlar ile nitelikli zaman geçirme ve kitle iletişim araçlarını kullanma durumlarını dikkate almanın önemine değinilir.
	Üretim Dağıtım ve Tüketim	5.5.6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.

⁵ Amaç1: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, milli bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,

Amaç3: Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,

Amaç14: Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,

Amaç15: İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri. (Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı, 2018, Amaç, 3,14,15).

	Etkin Vatandaşlık	5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar. Temel haklardan katılım ve düşünce özgürlüğü hakkı üzerinde durulur
6.sınıf	Birey ve Toplum	6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	6.4.4. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur
	Etkin Vatandaşlık	6.6.5. Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar. 6.6.6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder. Pozitif ayrımcılık, ekonomik, siyasal ve toplumsal temsil gibi olumlu, kadına şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi olumsuz konular üzerinde durulur.
7.sınıf	Birey ve Toplum	7.1.4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir. Özel hayatın gizliliği, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve doğru bilgi alma hakkı ile kitle iletişim özgürlüğü arasındaki ilişki ele alınır.
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	7.3.4. Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.
Toplam	5	11

Tablo 4'e göre her sınıf düzeyinde hukuk okuryazarlığı becerisine yer verilmiştir. Sınıf bazında incelendiğinde 4.sınıfta 2 kazanım, 5.sınıfta 3 kazanım, 6.sınıfta 4 kazanım ve 7.sınıfta 2 kazanım hukuk okuryazarlığına ayrılmıştır.

Öğrenme alanları incelendiğinde ise 'İnsanlar, Yerler ve Çevreler' öğrenme alanında 1 kazanım, 'Bilim, Teknoloji ve Toplum' öğrenme alanında 1 kazanım, 'Üretim, Dağıtım ve Tüketim' öğrenme alanında 2 kazanım, 'Birey ve Toplum' öğrenme alanında 3 kazanım ve

'Etkin Vatandaşlık' öğrenme alanında 4 kazanıma yer verilmiştir. Tablodan da anlaşıldığı üzere hukuk okuryazarlığı en çok 'Etkin Vatandaşlık' öğrenme alanında yer almaktadır.

Harita Okuryazarlığı

Haritalar eğitim için vazgeçilmez bir unsurdur. Çünkü verimli bir anlatım, etkili bir görsellik ve kalıcı bir öğretim olanağı sunarlar. Haritayı iyi analiz etmek ve öğrencilerde mekân algısını genişletmek için haritada bulunan bazı unsurların bilinmesi gereklidir (Kartal, 2016). Bu unsurlar haritadaki renklerden, işaretlerden, sembollerden ve harita lejantından oluşmaktadır. Haritada verilen bu unsurlardan yola çıkarak harita üzerinde yorumlama, analiz ve değerlendirme yapılabilmektedir. (Akengin, Tuncel ve Gendek, 2016). Açıklanan Harita okuryazarlığı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın özel amaçlarında⁶ ve kazanımlarında yerini almıştır (Tablo5).

Tablo 5

SBÖP'te Yer Alan Harita Okuryazarlığı Becerisi İle Doğrudan Bağlantılı Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
4.sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	4.3.5. Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur. Türkiye'nin Siyasi ve Fiziki Haritası öğrencilerle birlikte incelenir. Bu kazanım işlenirken şiir, hikâye, destan gibi edebi ürünlerden yararlanılır.
5.sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	5.3.1. Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar. Harita çizilirken belirli oranlarda küçültme yapıldığına değinilir. Ölçek türlerine ve hesaplamalarına girilmez. Fiziki haritada yer alan temel unsurlar ve bu unsurların anlamları üzerinde durulur.

⁶ Amaç5: Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekân algılama becerilerini geliştirmeleri. (Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı, 2018, Amaç 5).

6.sınıf	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	6.3.2. Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler. Türkiye'nin yer şekillerine, iklim özelliklerine ve bitki örtüsüne dair haritalar kullanılır. 6.3.3. Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir. Türkiye'nin nüfus dağılışı, ekonomik faaliyetleri, yer altı ve yer üstü kaynaklarına dair haritalar verilir.
Toplam	1	4

Tablo 5'e göre sadece 7.sınıf düzeyinde harita okuryazarlığı becerisine yer verilmemiştir. Tablo sınıf bazında incelendiğinde 4.sınıfta 1 kazanım, 5.sınıfta da 1 kazanım, 6.sınıfta ise 2 kazanım harita okuryazarlığına ayrılmıştır. Öğrenme alanları incelendiğinde ise harita okuryazarlığı sadece 'İnsanlar, Yerler ve Çevreler' öğrenme alanında yer almaktadır.

Dijital Okuryazarlık

Dijital okuryazarlık, geleneksel okuryazarlıkların alternatifi veya yenisi değil, günümüz dünyasında çalışmak, öğrenmek ve sosyalleşmek için gereken genel okuryazarlığa katkıda bulunan bir uzantısıdır (Churcill, Oakley ve Churchill, 2008, akt; Yontar, 2019). Dijital okuryazarlığın çeşitli tanımları bulunmakla birlikte en açıklayıcı tanımını Martin (2005) 'Dijital araç kullanabilmek için bireylerin farkındalık, tutum ve yeteneklerini geliştirmesi, dijital kaynaklara erişmesi, eriştiklerini değerlendirebilmesi, entegre, analiz ve sentez edebilmesi, yeni bilgi oluşturabilmesi, kişilerle iletişim kurabilmesi, yapıcı sosyal eylemlerle bu süreci sosyal hayatına yansıtabilmesidir' şeklinde tanımlamıştır (Pala ve Başbüyük, 2020). Tanımı yapılan dijital okuryazarlık Sosyal Bilgiler Öğretim Programının özel amaçlarında⁷ ve kazanımlarında yerini almıştır (Tablo 6).

⁷ Amaç11: Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları.Amaç12: Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi

Tablo 6

SBÖP’te Yer Alan Dijital Okuryazarlığı Becerisi İle Doğrudan Bağlantılı Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
5.sınıf	Bilim, Teknoloji ve Toplum	5.4.1. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır. 5.4.2. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular. Medya okuryazarlığı üzerinde durulur. 5.4.3. Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar. Mesafeli alışveriş, güvenli İnternet kullanımı, kimlik hırsızlığı gibi konular ele alınır.
Toplam	1	3

Tablo 6 incelendiğinde dijital okuryazarlık becerisine sadece 5.sınıf düzeyinde 3 kazanım ile yer verilmiştir. Bu kazanımların öğrenme alanı ise ‘Bilim, Teknoloji ve Toplum’ dur.

Medya Okuryazarlığı

Aufderheide’e göre (1993) medya okuryazarlığı çeşitli biçimlerde mesajlara ulaşma, analiz etme, değerlendirme ve iletme yeteneğidir (Altun, 2008). Jols ve Thoman’a göre ise (2008) 21. yüzyıl yaklaşımı olan medya okuryazarlığı, medyanın rolünün toplumda anlaşılmasını sağlarken, demokratik bir toplumda bir vatandaş için gerekli olan araştırma ve kendini ifade etme yeteneklerinin kazanılmasını da sağlamaktadır. Medya okuryazarlığı eğitimi, yeni medya için eleştirel, farkındalığı olan, dijital çağın gereklerine uygun bireyler yetişmesi açısından yol gösterici bir niteliktedir (Karaduman, 2018). Tanımı yapılan medya okuryazarlığı Sosyal Bilgiler Öğretim

kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeler (Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı, 2018, Amaç 11-12).

Programı'nın özel amaçlarında⁸ ve kazanımlarında yerini almıştır (Tablo7).

Tablo 7

SBÖP'te Yer Alan Medya Okuryazarlığı Becerisi İle Doğrudan Bağlantılı Kazanımların Sınıf Düzeyleri ve Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
5.sınıf	Bilim, Teknoloji ve Toplum	5.4.2. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular. Medya okuryazarlığı üzerinde durulur.
7.sınıf	Birey ve Toplum	7.1.3. Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır. Seçilen bir iletişim kanalının (TV, İnternet, akıllı telefonlar vb.) bireyler arasındaki iletişimi ve toplumsal olarak da kültürü nasıl değiştirdiği ele alınır. 7.1.4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir. Özel hayatın gizliliği, düşünceyi açıklama özgürlüğü ve doğru bilgi alma hakkı ile kitle iletişim özgürlüğü arasındaki ilişki ele alınır.
Toplam	2	3

7'ye göre medya okuryazarlığı becerisinin 5 ve 7.sınıflarda yer aldığı görülmektedir. Sınıf bazında incelendiğinde 5.sınıfta 1 kazanım, 7.sınıfta ise 2 kazanım medya okuryazarlığına ayrılmıştır. Öğrenme alanları incelendiğinde 'Bilim, Teknoloji ve Toplum' öğrenme alanında 1 kazanım, 'Birey ve Toplum' öğrenme alanında ise 2 kazanıma yer verilmiştir. Tablodan da anlaşıldığı üzere Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda medya okuryazarlığını doğrudan ilgilendiren sadece 3 kazanım yer almaktadır.

⁸ Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları (Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı, 2018).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na eklenen okuryazarlıkların kazanımlarda ve özel amaçlarda yer alma durumu incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Finansal okuryazarlığın kazanımlardaki dağılımına bakıldığında 19 kazanım ile okuryazarlıklar arasında en çok yer verilen okuryazarlık olduğu görülmüştür. Bu kazanımların dağılımı incelendiğinde, 7.sınıf kazanımlarında yer almayıp diğer sınıflarda ise; 4.sınıfta 5 kazanım, 5.sınıfta 8 kazanım, 6.sınıfta 6 kazanım şeklinde dağılmıştır. Kazanımlara öğrenme alanları doğrultusunda bakıldığında da 'Üretim, Dağıtım ve Tüketim' ile 'Küresel Bağlantılar' öğrenme alanında yer alıp, 16 kazanımın 'Üretim, Dağıtım ve Tüketim' öğrenme alanında yer alarak finansal okuryazarlığın ağırlıklı olarak bu öğrenme alanında yer aldığı görülmüştür. Programın özel amaçları incelendiğinde ise 8.amacın finansal okuryazarlıkla ilgili olduğu saptanmıştır.

Çevre okuryazarlığının kazanımlardaki dağılımına bakıldığında finansal okuryazarlıktan sonra 17 kazanım ile programda ikinci en çok yer verilen okuryazarlık becerisi olduğu görülmüştür. Kazanımlar incelendiğinde her sınıf düzeyinde yer alarak; 4.sınıfta 7 kazanım, 5.sınıfta 5 kazanım, 6.sınıfta 4 kazanım ve 7.sınıfta 1 kazanım şeklinde dağılmıştır. Kazanımlara öğrenme alanı doğrultusunda bakıldığında ise 'İnsanlar, Yerler ve Çevreler', 'Bilim, Teknoloji ve Toplum', 'Üretim, Dağıtım ve Tüketim' ile 'Küresel Bağlantılar' öğrenme alanında yer alıp, 12 kazanımın 'İnsanlar, Yerler ve Çevreler' öğrenme alanında yer alarak ağırlıklı olarak bu öğrenme alanında yer aldığı görülmüştür. Programın özel amaçları incelendiğinde ise 5. Ve 6.amacın çevre okuryazarlığıyla ilgili olduğu saptanmıştır.

Politik okuryazarlığın kazanımlardaki dağılımına bakıldığında finansal ve çevre okuryazarlığından sonra 15 kazanım ile programda üçüncü sırada yer verilen okuryazarlık

becerisi olduğu görülmektedir. Kazanımlar incelendiğinde her sınıf düzeyinde yer alarak; 4.sınıfta 1 kazanım, 5.sınıfta 4 kazanım, 6.sınıfta 6 kazanım ve 7.sınıfta 4 kazanım şeklinde dağılmıştır. Kazanımlara öğrenme alanı doğrultusunda bakıldığında ise her sınıf düzeyinde sadece ‘Etkin Vatandaşlık’ öğrenme alanının yer aldığı görülmüştür. Programın özel amaçları incelendiğinde ise 1.amacın politik okuryazarlıkla ilgili olduğu saptanmıştır.

Hukuk okuryazarlığının kazanımlardaki dağılımına bakıldığında finansal, çevre ve politik okuryazarlıktan sonra 11 kazanım ile programda dördüncü sırada yer verilen okuryazarlık becerisi olduğu görülmüştür. Kazanımlar incelendiğinde her sınıf düzeyinde yer alarak; 4.sınıfta 2 kazanım, 5.sınıfta 3 kazanım, 6.sınıfta 4 kazanım ve 7.sınıfta 2 kazanım şeklinde dağılmıştır. Kazanımlara öğrenme alanı doğrultusunda bakıldığında ise ‘İnsanlar, Yerler ve Çevreler’, ‘Bilim, Teknoloji ve Toplum’, ‘Üretim, Dağıtım ve Tüketim’, ‘Birey ve Toplum’ ‘Etkin Vatandaşlık’ öğrenme alanında yer alıp kazanımların dağılımında bariz bir fark görülmemiştir. Programın özel amaçları incelendiğinde ise 1., 3., 14. ve 15.amacın hukuk okuryazarlığıyla ilgili olduğu saptanmıştır.

Harita okuryazarlığının kazanımlardaki dağılımına bakıldığında 4 kazanım ile programda beşinci sırada yer verilen okuryazarlık becerisi olduğu görülmüştür. Kazanımlar incelendiğinde 7.sınıf hariç, 4.sınıfta 1 kazanım, 5.sınıfta da 1 kazanım, 6.sınıfta ise 2 kazanım şeklinde dağılmıştır. Kazanımlar öğrenme alanı doğrultusunda bakıldığında ise sınıf düzeylerinde sadece ‘İnsanlar, Yerler ve Çevreler’ öğrenme alanına yer verildiği görülmüştür. Programın özel amaçları incelendiğinde ise 5.amacın harita okuryazarlığıyla ilgili olduğu saptanmıştır.

Dijital okuryazarlığın kazanımlardaki dağılımına bakıldığında 3 kazanım ile programda son sırada yer verilen okuryazarlık becerisinden biri olduğu görülmüştür. Kazanımlar incelendiğinde sadece 5.sınıf düzeyinde yer verilip, bu kazanımlara da sadece ‘Bilim, Teknoloji

ve Toplum' öğrenme alanında yer verildiği görülmüştür. Programın özel amaçları incelendiğinde ise 11. ve 12.amacın dijital okuryazarlıkla ilgili olduğu saptanmıştır.

Medya okuryazarlığının kazanımlardaki dağılımına bakıldığında 3 kazanıma ile programda son sırada yer verilen okuryazarlık becerisinden biri olduğu görülmüştür. Kazanımlar incelendiğinde 4 ve 7.sınıflarkı kazanımlarda yer verilmeyip, 5.sınıfta 1 kazanım, 7.sınıfta 2 kazanım şeklinde dağılmıştır. Kazanımlar öğrenme alanı doğrultusunda bakıldığında ise 'Bilim, Teknoloji ve Toplum' ile 'Birey ve Toplum' öğrenme alanında yer aldığı görülmektedir. Programın özel amaçları incelendiğinde ise 8.amacın medya okuryazarlığıyla ilgili olduğu saptanmıştır.

Programdaki okuryazarlıklara genel bir değerlendirme yapıldığında; harita, dijital ve medya okuryazarlıklarının programda çok az yer alması öğrencilerin bu okuryazarlıkları tekrar edip hayatlarında kullanabilmelerine engel olmaktadır. Çünkü beceriler tekrar edildikçe öğrenciler bu becerilere alışacak ve onları hayatlarıyla bağdaştırmaya başlayacaklardır. Bu nedenle okuryazarlık becerilerine programda daha fazla yer verilmesi öğrencilerin gelişebilmeleri için oldukça önemlidir. Yapılan inceleme sonucunda aşağıdaki fikirler önerilmiştir;

- 1- Öğretim programında yer alan beceriler öğretmenleri aydınlatmak için önem arz etmektedir. Ancak 2005 programında ayrıntılı açıklanan beceriler 2018 programında hiç açıklanmamıştır. 2005 programında olduğu gibi becerilerin programda açıklanması önerilmektedir.
- 2- Öğretim programlarında yer alan okuryazarlık becerileri sınıf düzeylerinde ve kazanımlarda dengeli bir şekilde dağıtılmalıdır.
- 3- Sosyal Bilgiler dersinin yoğun olmasından dolayı öğrenciler okuryazarlık becerilerini

tam anlamıyla kazanamamaktadırlar. Bundan dolayı öğretmenler etkinlik ödevleri ile okuryazarlık becerilerini öğrencilere kazandırabilirler.

- 4- Araştırmacılar için, öğrencilerin okuryazarlık becerilerini ölçen araştırmalar yapılması önerilmektedir.

Research and Publication Ethics

In this study, all rules specified in the "Directive on Scientific Research and Publication Ethics of Higher Education Institutions" were followed. None of the actions specified under the second section of the Directive, "Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics", have been carried out.)

Disclosure Statements

1. Contribution rate statement of researchers: Author 100%
2. No potential conflict of interest was reported by the author.

Kaynakça

- Adalar, H. (2019). Finansal okuryazarlık. B. Aksoy, B. Akbaba, B. Kılcan (Ed.), *Sosyal bilgilerde beceri eğitimi* (149-182) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Akengin, H., Tuncel, G., & Cengel, M. E. (2016). Öğrencilerde harita okuryazarlığının geliştirilmesine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (34), 61-69.
- Altay, N. (2020). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının beceriler açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (41), 276-297.
- Altun, A. (2008). Türkiye’de medya okuryazarlığı. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 16, 30-34.
- Arthur, J. & Cremin, H. (2012). *Debates in the citizenship education*. Newyork: Routledge
- Artun, H. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okur-yazarlık düzeylerine etki

eden faktörlerin değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 1-14.

Aufderheide, P. (1993). *Media literacy. A Report of the national leadership conference on media literacy*. Washington, D. C: Aspen Institute.

Baildon, M.C. ve Damico, J. (2016). *Social studies education for the 21st century: Addressing challenges with new literacies and a web-based technology tool*. National Institute of Education Singapore.

Biçer, E. B. (2016). Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık ile ilgili tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1519-1533.

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.

Büken R., & Katılmış, A. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevre okuryazarlığı becerisine ilişkin görüşleri. *International Journal of Geography and Geography Education*, (47), 115-134.

Churchill, N., Lim, C. P., Oakley, G., & Churchill, D. (2008). Digital storytelling and digital literacy learning. In *Readings in education and technology: Proceedings of ICICTE 2008* (Vol. N/A, pp. 418-430). University of the Fraser Valley Press.
<http://www.icicte.org/ICICTE2008Proceedings/churchill043.pdf>

Çetin, M. (2022). Sosyal bilgilerde hukuk okuryazarlığı: Sistemik literatür taraması. *International Journal of Active Learning*, 7(2), 156-170.

Faiz, M., & Dönmez, C. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeyleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(2), 475-501.

- Gelen, İ. (2017). P21-program ve öğretimde 21. yüzyıl beceri çerçeveleri (ABD uygulamaları). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 15-29.
- Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık. *İlköğretim Online*, 16(3), 935-948.
- Haçat, S. O. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hukuk okuryazarlığına ilişkin görüşleri. Bildiri tam metinleri, 302.
- Jols T.- Thoman E. (2008). *21. yüzyıl okuryazarlığı medya okuryazarlığına genel bir bakış ve sınıf içi etkinlikler*, (Çev.) C. Elma-A. Kesten, Ankara: Ekinoks Yayınevi
- Kara, H. & Tangülü, Z. (2017). Sosyal bilgiler öğretim programında hukuk ve politik okuryazarlığı üzerine bir durum incelemesi. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 2(1), 1-28.
- Kara, H. & Tangülü, Z. (2021). Türkiye’de öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hukuk okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 341-359.
- Karaduman, S. (2019). Yeni medya okuryazarlığı: Yeni beceriler/olanaklar/riskler. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 683-700.
- Kartal, F. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yüksek lisans tezi*, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Kışoğlu, M. (2009). Öğrenci merkezli öğretimin öğretmen adaylarının çevre okuryazarlığı düzeyine etkisinin araştırılması. (*Doktora tezi*, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü: Ankara).
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). 21. Yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve

Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 15(28), 283-298.

Martin, A. & Grudzieci, J. (2006). DigEuLit: Concepts and tools for digital literacy development. *Innovation in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences*, 5(4), 249-267. <https://doi.org/10.11120/ital.2006.05040249>

Miles, M. B. & Huberman, (2020). A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Sage, Thousand Oaks. Oxford Sözlüğü.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara. Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>

OECD (2005), Improving financial literacy. *Analysis of Issues and Policies*, OECD Publishing, Paris.

Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. Öztürk, C. (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi* (3.baskı, s. 01 -32) içinde. Pegem Akademi.

Öztürk, C. (2015). *Sosyal bilgiler öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.

Pala, Ş. M., & Başbüyük, A. (2020). Ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 9(3), 897-921.

Pala, Ş. M. (2022). Okuryazarlık becerilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında incelenmesi. *e-Kafkas Journal of Educational Research*, 9(2), 659-678.

Roth, C. E. (1968). *Curriculum overview for developing environmentally literate citizens*. <https://eric.ed.gov/?id=ED032982> adresinden edinilmiştir.

Roth, C. E. (1992). *Environmental literacy: its roots, evolution and directions in the 1990s*. <https://eric.ed.gov/?id=ED348235> adresinden edinilmiştir.

Sağlamgöncü, A. (2023). Sosyal bilgiler eğitiminde okuryazarlık: Lisansüstü eğitimde gerçekleştirilen okuryazarlık araştırmaları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler*

Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 13(1), 253-276.

Sözer, E. (2008). Sosyal bilgiler dersinin tanımı, kapsamı ve ilköğretim programındaki yeri.

Ş. Yaşar (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretilimi içinde* (s.49), Eskişehir:

Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Şimşek, Ü., & Yıldırım, T. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere çevre

okuryazarlığı becerisi kazandırmada okul dışı coğrafya öğretiminden yararlanma

durumları. *Turkish Studies – Education*, 15(6), 4525-4538.

<https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.45143>

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yontar, A. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi*

Dergisi, 7(4), 815-824.

Zariski, A. (2014). *Legal literacy: an introduction to legal studies*. Edmonton: AU Press.